

Henkilökohtaisen avun soveltamisohje 1.1.2021 alkaen

Henkilökohtaisen avun soveltamisohje 1.1.2021 alkaen	1
1 Mitä henkilökohtainen apu tarkoittaa?	3
2 Kenelle henkilökohtainen apu on tarkoitettu?	3
3 Myöntämisen perusteet	4
3.1 Vaikeavammaisuus	4
3.2 Toissijaisuus	5
3.3. Kuntalaisuus	5
4 Palvelun sisältö	5
5 Palvelun määrä	6
6 Palvelun järjestämistavat	8
6.1 Työnantajamalli	9
6.2 Ostopalvelu	10
6.3 Palveluseteli	11
7 Palvelun hakeminen ja päätöksenteko	11
7.1 Palvelun hakeminen	11
7.2 Palvelutarpeen arviointi	11
7.3 Päätös	12
7.4 Palvelun päättyminen	13
8 Henkilökohtaisen avun suhde muuhun sosiaalihuoltoon	14
8.1 Ikääntyneiden palvelut	14
8.2 Asumispalvelut	14
8.3 Omaishoito	14
8.4 Alaikäiset asiakkaat	15
8.5 Asiaksmaksu	15
8.6 Avustamisesta aiheutuvien välttämättömien kulujen korvaaminen (lisätty kappale)	15
9 Sovellettava lainsäädäntö	16
Muut lähteet	16

1 Mitä henkilökohtainen apu tarkoittaa?

Henkilökohtainen apu on välttämätöntä apua niissä tavanomaiseen elämään liittyvissä toimissa, jotka henkilö tekisi itse, mutta ei niistä vammansa tai sairautensa vuoksi kokonaan tai osittain itse selviä. Kuntayhtymän velvollisuutena on huolehtia siitä, että vammaisille henkilöille tarkoitettut palvelut ja tukitoimet järjestetään sisällöltään ja laadultaan sellaisina kuin kuntayhtymän kunnissa esiintyvä tarve edellyttää. Henkilökohtaista apua on järjestettävä päivittäisiä toimia, työtä ja opiskelua varten siinä laajuudessa kuin vaikeavammaisen henkilö sitä välttämättä tarvitsee yksilöllisen tarpeensa mukaisesti.

Henkilökohtaisesta avusta säännellään Vammaispalveluissa (Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 380/1987). Lain tarkoituksena on edistää vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä sekä ehkäistä ja poistaa vamman aiheuttamia haittoja ja esteitä. Vammaispalvelulain 8 c §:n mukaan henkilökohtainen apu on välttämätöntä avustamista kotona ja kodin ulkopuolella; päivittäisissä toimissa, työssä ja opiskelussa, harrastuksissa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa tai sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä. Henkilökohtaisen avun tarkoituksena on auttaa vaikeavammaista henkilöä toteuttamaan omia valintojaan edellä kuvatuissa toimissa.

2 Kenelle henkilökohtainen apu on tarkoitettu?

Henkilökohtainen apu on tarkoitettu vaikeavammaisille henkilöille, jotka tarvitsevat pitkäaikaisen tai etenevän vamman tai sairauden vuoksi välttämättä ja toistuvasti toisen henkilön apua suoriutuakseen päivittäisistä toimista, työstä ja opiskelusta, harrastuksista ja yhteiskunnallisesta osallistumisesta sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisestä, eikä avun

tarve johdu pääasiassa ikääntymiseen liittyvistä sairauksista ja toimintarajoitteista. Avun tarve voi olla myös määrällisesti vähäisempää, mutta toistuvaa.

Palvelun järjestäminen edellyttää vaikeavammaiselta henkilöltä voimavaroja avun sisällön ja toimintatavan määrittelyyn. Tämä tarkoittaa henkilön omaa kykyä määritellä sitä, missä toimissa hän apua tarvitsee ja missä tilanteissa sitä hänelle järjestetään. Avun määrittely ei voi perustua ulkopuolisen tahon, kuten omaisten tai viranomaisten tekemään määrittelyyn. Voimavarojen arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota siihen, mihin henkilökohtaista apua haetaan ja hakijan aikaisempaan toimintaan tällä saralla. Hakijan kommunikointikyvyn rajallisuus ei saa olla yksinomainen este voimavaroja arvioitaessa, vaan henkilöä tuetaan oman avun tarpeensa ilmaisemisessa hänelle sopivin menetelmin.

Henkilökohtainen apu tulee kyseeseen, mikäli vamma vaikeuttaa ratkaisevasti henkilön itsenäistä selviytymistä. Kuntayhtymällä ei ole henkilökohtaisen avun järjestämisvelvoitetta, mikäli asiakkaan riittävää huolenpitoa ei voida turvata avohuollon toimenpitein.

3 Myöntämisen perusteet

Vammaispalvelulain mukainen henkilökohtainen apu voidaan myöntää, mikäli kaikki seuraavat ehdot täyttyvät: vaikeavammaisuus, toissijaisuus ja kuntalaisuus.

3.1 Vaikeavammaisuus

Henkilökohtaista apua järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään henkilöä, joka tarvitsee pitkäaikaisen tai etenevän vamman tai sairauden johdosta välttämättä ja toistuvasti toisen henkilön apua suoriutuakseen Vammaispalvelulain mukaisista toiminnoista: päivittäiset toimet, työ ja opiskelu, harrastukset, yhteiskunnallinen osallistuminen tai sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitäminen, eikä avun tarve johdu pääasiassa ikääntymiseen liittyvistä sairauksista ja toimintarajoitteista. Pitkäaikaisuudella tarkoitetaan yleensä yli vuoden kestävä vammasta tai sairaudesta johtuvaa toimintakyvyn rajoitetta. Palvelun järjestäminen

edellyttää vaikeavammaiselta henkilöltä voimavaroja avun sisällön ja toteutustavan määrittelyyn. Henkilökohtaisen avun on tarkoitus auttaa vaikeavammaista henkilöä toteuttamaan omia valintojaan.

3.2 Toissijaisuus

Henkilökohtaista apua voidaan myöntää hakijalle, joka ei saa vastaavaa palvelua muun ensisijaisen lain nojalla tai hänen saamansa palvelut eivät ole riittäviä tai sopivia. Hoivan, hoidon ja valvonnan tarpeisiin vastataan ensisijaisesti omaishoidolla tai kotihoidolla. Henkilökohtaista apua hakevan asiakkaan kohdalla tulee selvittää, onko hänen palvelutarpeensa ensisijaisesti luonteeltaan enemmän kotihoitoa tai voidaanko siihen vastata omaishoidon tuella.

Asiakkaan tarvitsema hoiva, hoito ja valvonta eivät pääsääntöisesti kuulu henkilökohtaisen avun piiriin. Henkilökohtaisen avun ulkopuolelle rajautuvat pääasiassa lääketieteellisin perustein annettava hoito ja huolenpito tai hoito ja huolenpito, joka ei liity asiakkaan vammaan tai sairauteen. Asiakkaan tarvitsemiin terveyden- ja sairaanhoidollisiin palveluihin ja sosiaalipalveluihin vastataan ensisijaisilla järjestelmillä (esim. omaishoidontuki ja kotihoito). Asiakkaan oikeutta riittävään hoivaan ja huolenpitoon ei voida korvata henkilökohtaisella avulla. Mikäli asiakkaan avun tarve johtuu pääasiassa ikääntymiseen liittyvistä sairauksista ja toimintarajoitteista, ei oikeutta henkilökohtaiseen apuun synny. Ikääntyneille suunnatut palvelut ja tukitoimet järjestetään ensisijaisesti sosiaalihuoltolain perusteella.

3.3. Kuntalaisuus

Keski-Uudenmaan sote -kuntayhtymä (jatkossa Keusote) myöntää henkilökohtaista apua silloin, kun hakijan kotikunta on Hyvinkää, Järvenpää, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen tai Tuusula.

4 Palvelun sisältö

Henkilökohtaiseen apuun kuuluu vaikeavammaisen henkilön välttämätön avustaminen kotona ja kodin ulkopuolella:

- päivittäisissä toimissa
- työssä ja opiskelussa
- harrastuksissa
- yhteiskunnallisessa osallistumisessa
- sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä

Päivittäisillä toimilla tarkoitetaan niitä toimintoja, joita ihmiset elämässään tekevät joko joka päivä tai harvemmin, mutta kuitenkin toistuvasti tietyin aikaväleihin. Päivittäisillä toimilla tarkoitetaan asioita, jotka kuuluvat yleisesti elämässä tapahtuviin toimintoihin. Ne voivat olla esimerkiksi liikkumista, pukeutumista, henkilökohtaista hygienian hoitoa, vaate- ja ruokahuoltoa, kodin siisteydestä huolehtimista, asiointia ja lapsien päivittäisiin toimiin osallistumista.

Palkkatyössä käyvä henkilökohtaisen avun asiakas on oikeutettu saamaan henkilökohtaista apua työn tekemiseen, kun hän saa pääasiallisen elantonsa työstä tai työn merkitys hänen toimeentulolleen on merkittävä. Työllä tarkoitetaan työsuhteeseen perustuvan toiminnan lisäksi myös yritystoimintaa. Järjestötoiminta rinnastetaan yhteiskunnalliseen osallistumiseen. Opiskeluna pidetään sellaista opiskelua, joka johtaa tutkinnon tai ammatin saavuttamiseen tai vahvistaa vaikeavammaisen henkilön ammattitaitoa sekä parantaa hänen mahdollisuuksiaan työllistyä. Muunlainen opiskelu katsotaan harrastusluonteiseksi.

5 Palvelun määrä

Päivittäisiä toimia sekä työtä ja opiskelua varten apua järjestetään vaikeavammaisen henkilön välttämätöntä tarvetta vastaava määrä. Avun tarpeen vaihtelu on huomioitava päätöstä tehtäessä. Henkilö voi tarvita enemmän apua elämäntilanteiden muutostilanteissa, esimerkiksi siirryttäessä kuntoutuksesta kotiin tai lapsuudenkodista opiskelemaan, kuin myöhemmin tilanteen vakiinnuttua.

Henkilökohtaista apua järjestetään vähintään 30 h/kk harrastuksiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen. Palvelua voidaan myöntää myös vähemmän

kuin 30 h/kk, mikäli pienempi tuntimäärä riittää turvaamaan henkilön välttämättömän avun tarpeen, tai hakija näihin toimintoihin hakee apua tätä vähemmän. Perustelluista syistä henkilökohtaista apua voidaan myöntää harrastuksiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen myös enemmän kuin 30 h/kk. Tuntimäärä perustuu palvelutarpeen arvioinnissa tai palvelusuunnitelmassa määritettyyn yksilölliseen avun tarpeeseen.

Henkilökohtaista apua voidaan tarvittaessa järjestää myös loma- ja työmatkojen ajaksi yksilölliseen tarpeen arviointiin ja kohtuullisuuteen perustuen. Lomamatkojen osalta henkilökohtaisen avun päätöksessä voidaan ottaa kantaa lomamatkan ajalta välttämättömään tuntimäärään sekä siihen, mitä avustajasta aiheutuvia kuluja korvataan. Mikäli matkoilla tarvittavaan apuun liittyy lisätuntien tai muiden kulujen korvaamista, tulee niistä sopia etukäteen vammaispalvelujen kanssa. Työnantajan ja työntekijän on huolehdittava matkakuutusten voimassaolosta ja kattavuudesta matkojen ajalta ja tarvittaessa selvitettävä asiat tarkemmin vakuutusyhtiöltä.

Tehtäessä päätöstä henkilökohtaisesta avusta lomamatkalle on arvioitava yksilökohtaisesti:

- Tulkitaanko kyseinen matka tavanomaiseksi elämäntoiminnoksi?
- Edellyttääkö matkalle lähteminen välttämättä avustajan palveluiden käyttämistä?
- Ovatko kustannukset kohtuullisia?
- Voidaanko asiakkaalle jo myönnettyjä henkilökohtaisia tunteja käyttää lomamatkalla?
- Mikä on välttämätön tuntimäärä lomamatkan osalta?
- Myönnetäänkö lisätunteja, jos myönnetään, millä perusteilla ja missä määrin?
- Mitä avustajasta aiheutuvia kuluja korvataan (esim. avustajan matkakustannukset ja majoituskustannukset)?

6 Palvelun järjestämistavat

Laissa on säädetty vaikeavammaisen henkilön subjektiivisesta oikeudesta henkilökohtaiseen apuun, mutta kuntayhtymä voi määrittää järjestämistavan. Järjestämistapaa valittaessa otetaan huomioon vammaisen henkilön oma mielipide ja palvelusuunnitelmassa määritelty yksilöllinen avun tarve. Henkilökohtaisen avun järjestämistavasta tekee päätöksen sosiaalityöntekijä tai sosiaaliohjaaja.

Kunta/kuntayhtymä voi järjestää henkilökohtaista apua:

1. Työnantajamallilla, jolloin kunta korvaa vaikeavammaiselle henkilölle henkilökohtaisen avustajan palkkaamisesta aiheutuvat kustannukset työnantajan maksettavaksi kuuluvine lakisääteisine maksuineen ja korvauksineen, sekä muut kohtuulliset avustajasta aiheutuvat välttämättömät kulut.
2. Antamalla vaikeavammaiselle henkilölle avustajapalveluiden hankkimista varten Sosiaalihuoltolain 29 §:ssä tarkoitetun palvelusetelin, jonka arvo on kohtuullinen. Keusoten alueella palveluseteli ei ole käytössä henkilökohtaisen avun kohdalla (tilanne 12/2019).
3. Hankkimalla vaikeavammaiselle henkilölle avustajapalveluita julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta tai järjestämällä palvelun itse tai sopimuksin yhdessä muun kunnan tai muiden kuntien kanssa.

Henkilökohtainen apu järjestetään ensisijaisesti työnantajamallilla, mikäli asiakas tähän kykenee ja sen katsotaan olevan hänen etunsa mukaista. Järjestettäessä henkilökohtaista apua työnantajamallilla vaikeavammaista henkilöä on tarvittaessa ohjattava ja autettava avustajan palkkaamiseen liittyvissä asioissa. Henkilökohtaisena avustajana ei voi toimia vaikeavammaisen henkilön omainen tai muu läheinen henkilö, ellei tätä erityisen painavasta syystä ole pidettävä vaikeavammaisen henkilön edun mukaisena. Erityisen painavana syynä omaisen tai muun läheisen palkkaamiseen avustajaksi voi olla tilanne, jossa perheen ulkopuolisen avustajan löytäminen osoittautuu mahdottomaksi. Myös vammaan tai sairauteen liittyvien **erityisten syiden** vuoksi (toimintakykyyn voimakkaasti vaikuttavat vammat tai

sairaudet) omaisen tai läheisen toimiminen vammaisen henkilön henkilökohtaisena avustajana voi olla hänen etunsa mukaista. Omainen voi myös toimia henkilökohtaisena avustajana äkillisissä tilanteissa vakituisen avustajan sairastuessa.

Järjestämistapoja voidaan yhdistää toisiinsa ja tarkoituksena on saada asiakkaalle toimiva kokonaisuus.

6.1 Työnantajamalli

Työnantajamallissa vaikeavammainen henkilö toimii avustajan työnantajana ja saa kunnalta korvauksen palkkaamisesta aiheutuviin kustannuksiin sekä muihin avustajasta aiheutuviin välttämättömiin kustannuksiin. Useimmiten avustettava henkilö valtuuttaa kuntayhtymän toimimaan sijaismaksajana työsuhteeseen liittyvissä asioissa. Korvattavia kustannuksia ovat palkkakustannukset, työnantajan lakisääteiset maksut (sosiaaliturvamaksu, työeläkemaksu, pakollinen tapaturma- ja työttömyysvakuutusmaksu ja työterveyshuollon maksut) sekä ryhmähenkivakuutusmaksu ja mahdolliset muut työsuhteeseen liittyvät korvaukset. Korvattavaksi kuuluvat myös muut kohtuulliset avustajasta aiheutuvat välttämättömät kulut. Työnantajamallin korvaukset ja työnantajamallin tarkempi ohjeistus määritetään erillisessä kuntayhtymän ohjeessa.

Työnantajamalli edellyttää vaikeavammaiselta henkilöltä kykyä toimia työnantajana. Vaikeavammaisen henkilön tulee kouluttaa ja opastaa avustaja työtehtäviin ja hoitaa muut työnantajuuteen liittyvät velvoitteet. Työnantajana toimiva vaikeavammainen henkilö saa ohjausta, neuvontaa ja tukea Keski-Uudenmaan sote -kuntayhtymän henkilökohtaisen avun keskuksesta. Osa työnantajavelvoitteista, kuten palkanmaksu, työntekijän vakuutuksista huolehtiminen, sekä muu työnantajuuteen liittyvä ohjaus ja neuvonta voidaan hoitaa Keski-Uudenmaan henkilökohtaisen avun keskuksesta asiakkaan allekirjoitettua valtakirjan. Tarvittavat tukipalvelut työnantajamallin käyttämiseen on hyvä kirjata palvelusuunnitelmaan. Työn johtaminen jää kuitenkin vaikeavammaisen henkilön tehtäväksi. Alaikäisen lapsen kohdalla voi edunvalvoja/hoitaja toimia työnantajana ja käyttää työnantajalle kuuluvaa työnjohto-oikeutta. Täysi-ikäisen vajaavaltaisen henkilön kohdalla voi

edunvalvoja olla poikkeuksellisesti määrätty käyttämään työnjohto-oikeutta vammaisen henkilön puolesta.

Työnantajamallissa korvaus avustajan palkkakustannuksiin muodostuu toteutuneiden työtuntien mukaan ja perustuu viranomaispäätöksessä määriteltuihin tehtäviin ja tuntimääriin. Avustajan vakuutus tulee olla voimassa ensimmäisestä työpäivästä alkaen.

Vammainen henkilö valitsee avustajana toimivan henkilön tai henkilöt. Henkilökohtaisen avustajan työn luonteen vuoksi avustajan tulee pääsääntöisesti olla täysi-ikäinen. Alaikäistä työntekijää harkittaessa tulee huomioida työsuojelulainsäädännön nuorta työntekijää koskevat säädökset, erityisesti laki nuorista työntekijöistä (998/1993).

Mikäli työnantaja-asiakkaan avustajalle tulee äkillinen poissaolo, ensisijaisesti asiakas pyrkii löytämään sijaisen. Hätätapauksessa voidaan hakea sijaista rekrytointiyritysten tai ostopalveluyritysten kautta, mutta tämä edellyttää tilannetta, jossa avustajan saaminen on välttämättöntä ja asiasta on sovittu vammaispalvelun työntekijän kanssa. Mahdollisesti asiakas saattaa tarvita myös muuta sosiaali- ja terveyspalvelua akuutissa tilanteessa esim. kotihoito tai lyhytaikainen hoito. Näissä tilanteissa vammaispalvelun työntekijä auttaa avustettavaa asiakasta tilanteen ratkaisemisessa.

6.2 Ostopalvelu

Henkilökohtaista apua voidaan myöntää myös ostopalveluna osin tai kokonaan, mikäli asiakkaalla ei ole mahdollisuutta toimia työnantajan roolissa. Palveluntuottaja valitaan asiakkaan yksilöllisen tarpeen mukaan ensisijaisesti niiden palveluntuottajien joukosta, jotka on kilpailutuksen perusteella hyväksytty puitesopimuksen piiriin. Palveluntuottajaa valittaessa palveluntuottajaksi voi asiakkaan yksilöllisten tarpeiden perusteella valikoitua myös sellainen palveluntuottaja, joka ei ole menestynyt kilpailutuksessa tai ottanut siihen osaa ollenkaan. Näissä tapauksissa on suoraan hankintaan oltava erityiset perusteet ja palveluntuottajan kanssa on tehtävä suoraan hankintasopimus.

6.3 Palveluseteli

Palveluseteli ei toistaiseksi ole käytössä Keusotessa henkilökohtaisen avun palvelussa (12/2020 tilanne).

7 Palvelun hakeminen ja päätöksenteko

7.1 Palvelun hakeminen

Henkilökohtaisen avun myöntäminen perustuu palvelutarpeen arviointiin ja/tai sen pohjalta laadittavaan palvelusuunnitelmaan. Palvelua haetaan kirjallisesti kuntayhtymän hakemuslomakkeella Keusoten vammaispalvelujen palvelupisteestä. Palvelua on mahdollista hakea myös suullisesti tapaamisen yhteydessä tai palvelun tarve voi tulla ilmi esimerkiksi palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä, jolloin hakemuksen vastaanottava virkailija kirjaa hakemuksen saapuneeksi yhteistyössä asiakkaan kanssa.

Hakemukseen tulee liittää tarvittavat lausunnot, mm. lausunto vamman tai sairauden aiheuttamasta toimintahaitasta. Liitteitä ei tarvita, jos nämä tiedot ovat jo päätöksentekijän käytettävissä eikä niissä ole tapahtunut muutoksia. Sosiaalityöntekijältä tai -ohjaajalta saa tietoja hakemuslomakkeista ja hakemukseen liitettävistä lausunnoista.

Mikäli hakemus on puutteellinen, sosiaalityöntekijä tai -ohjaaja varaa hakijalle kohtuullisen määräajan täydentää hakemusta ja ilmoittaa hakijalle, minkä vuoksi täydennystä pyydetään. Jos hakemusta ei ole määräaikaan mennessä täydennetty, asiasta tehdään päätös käytettävissä olevien tietojen perusteella. Mikäli hakija tarvitsee lisää aikaa hakemuksen täydentämiseen, se voidaan myöntää hänelle perustellusta syystä, esim. hakemukseen tarvittavan asiakirjan tai lausunnon saamisen viivästymisestä. Hakemuksen täydentämiseen asetetaan uusi määräaika.

7.2 Palvelutarpeen arviointi

Henkilökohtaisen avun tarve arvioidaan yksilöllisesti. Arviointi perustuu tietoihin hakijan vammasta tai sairaudesta aiheutuvasta toimintakyvyn haitasta sekä henkilökohtaisen avun tarpeesta ja määrästä. Palvelutarpeen arvioinnissa käydään läpi kattavasti

asiakkaan palvelutarve, toimintakyvyn rajoitteet ja henkilön voimavarat, käytettävissä olevat palvelut, asiakkaan elämäntilanne ja ympäristön olosuhteet. Palvelutarpeen arvioinnissa tai palvelusuunnitelmassa on otettava kantaa myös henkilökohtaisen avun toteuttamistapaan. Palvelutarpeen arvioinnin tekee vammaispalvelun työntekijä, joka laatii myös palvelusuunnitelman yhdessä asiakkaan kanssa.

Palvelujen ja tukitoimien tarpeen selvittäminen on Vammaispalvelulain mukaan aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä sen jälkeen, kun vammaisen henkilö taikka hänen laillinen edustajansa tai omaisensa, muu henkilö tai viranomainen on ottanut yhteyttä sosiaalipalveluista vastaavan kunnan viranomaiseen palvelujen saamiseksi.

Henkilökohtaisen avun palvelutarvetta arvioitaessa voidaan tarvittaessa hyödyntää 1-3 kuukauden mittaisia määräaikaista arviointijaksoja erityisesti sellaisissa tilanteissa, kun asiakas on uusi ja tarvittavan tuntimäärän arvioimiseen tarvitaan koejaksoa. Arviointijaksot voivat tapahtua kunnan oman työntekijän tai palveluntuottajan toteuttamana. Vammaisella henkilöllä on velvollisuus myötävaikuttaa oman asiansa selvittämiseen ja palvelujensa järjestämiseen. Arviointijakson jälkeen tehdään palvelupäätös toistaiseksi voimassa olevana, ellei päätöksen määräaikaaisuudelle ole erityisiä perusteita.

7.3 Päätös

Asiakas saa hakemukseensa aina kirjallisen päätöksen muutoksenhakuohjeineen. Päätöksen palvelusta tekee Keusoten viranhaltija. Päätöksenteko perustuu asiakkaan yksilöllisen tilanteen huolelliseen selvittämiseen, sekä lainsäädännön ja sitä koskevan oikeuskäytännön soveltamiseen. Päätöstä tehtäessä otetaan huomioon hakijan mielipide ja toivomukset sekä palvelusuunnitelmassa määriteltä yksilöllinen avun tarve ja elämäntilanne kokonaisuudessaan.

Enimmäisaika päätöksen tekemiselle on kolme kuukautta siitä, kun asiakas tai hänen edustajansa on esittänyt palvelua koskevan hakemuksen. Määräajasta voidaan poiketa, mikäli

asian selvittäminen vaatii erityisestä syystä pitemmän käsittelyajan ja asiakas joutuu hankkimaan lisäselvityksiä. Päätös on kuitenkin aina tehtävä ilman aiheetonta viivytystä.

Mikäli asiakkaan toimintakyvyssä tai olosuhteissa tapahtuu muutos, voidaan palvelutarve arvioida uudestaan tai päivittää palvelusuunnitelma ja tämän jälkeen tehdä uusi päätös. Palvelu myönnetään asiakkaalle hakemuskuukauden alusta lukien. Määräaikaisen päätöksen perusteena voi olla esim. oletus siitä, että asiakkaan palveluntarvetta on arvioitava uudestaan tietyn ajan kuluttua. Määräaikaisia päätöksiä tehtäessä on aina huomioitava, että asiakkaalle ei saa jäädä epätietoisuutta palvelun jatkuvuuden suhteen ja jatkopäätökset on aina tehtävä riittävän ajoissa.

Jos asiakas saa hakemukseensa hylkäävän päätöksen tai on siihen muutoin tyytymätön, hänen on mahdollista hakea päätökseen oikaisua toimittamalla oikaisuvaatimuksen Keusoten yhtymähallituksen sosiaali- ja terveydenhuollon jaostoon (jatkossa sotejaosto) 30 vuorokauden kuluessa. Muutoksenhakuaika alkaa siitä, kun asiakas on saanut tiedon päätöksestä lukuun ottamatta tiedoksisaantipäivää. Päätös katsotaan saadun tiedoksi seitsemäntenä päivänä siitä, kun päätös on annettu postin kuljetettavaksi.

Mikäli yhtymähallituksen sotejaosto pidättää viranhaltijan päätöksen ennallaan, asiakas voi hakea päätökseen muutosta hallinto-oikeudesta 30 päivän kuluessa sen tiedoksi saamisesta. Hallinto-oikeuden päätöksestä voi hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

7.4 Palvelun päättyminen

Oikeus henkilökohtaiseen apuun päättyy, jos asiakas muuttaa kuntayhtymän ulkopuolelle tai päätöksen voimassaolo tai asiakkaan palvelun tarve lakkaa. Mikäli asiakkaan päätös on tehty määräaikaisena, on jatkoon valmistelu ja päätöksenteko tehtävä riittävän ajoissa, jotta asiakkaalla on tieto palvelunsa jatkosta.

8 Henkilökohtaisen avun suhde muuhun sosiaalihuoltoon

8.1 Ikääntyneiden palvelut

Ikääntyneiden asiakkaiden normaaliin ikääntymiseen liittyviin sairauksiin ja toimintarajoitteisiin vastataan ensisijaisesti muiden sosiaali- ja terveystalvelujen kuin henkilökohtaisen avun turvin. Jos avustamisen tarve perustuu pääosin hoivaan, hoitoon ja valvontaan, tulee siihen vastata muulla tavoin kuin henkilökohtaisella avulla (HE 166/2008). Palveluja voivat olla esimerkiksi tukihenkilö, kotihoito, omaishoidon tuki, päiväaikainen toiminta tai asumisen tukiratkaisut. Tarvittaessa palvelutarpeen arviointi tehdään yhdessä ikääntyneiden palvelujen kanssa.

8.2 Asumispalvelut

Asumispalveluyksikössä asuvan henkilön avun tarve turvataan asumisyksikön sisällä ensisijaisesti asumisyksikön henkilökunnan avulla. Palvelutarvetta arvioitaessa on huomioitava puitesopimuksiin sisältyvät vapaa-ajan ohjausmäärät määriteltäessä asiakkaan tarvetta henkilökohtaiseen apuun. Palveluasumista kotiin voidaan järjestää kokonaisuutena, johon liitettyjä palveluja voivat henkilökohtaisen avun lisäksi olla esim. kotihoidon ja omaishoidon tuen palvelut. Asiakkaalla on asumispalvelujen puitesopimuksiin sisältyvästä vapaa-ajan ohjausmäärästä huolimatta oikeus henkilökohtaisen avun vapaa-ajan tunteihin osoittamaansa välttämättömään tarpeeseen perustuen.

8.3 Omaishoito

Vaikeavammaisen omainen tai läheinen voidaan hyväksyä henkilökohtaiseksi avustajaksi vain, jos sen katsotaan olevan erityisen painavasta syystä avustettavan edun mukainen ratkaisu. Tällaisia syitä voi olla esim. äkillinen avun tarve tai jos apua on erityisistä syistä poikkeavan vaikea järjestää. Lisäksi erityisenä syynä voi olla myös vaikeavammaisen henkilön fyysisen motoriiikan hallinnan tai kommunikaation erityistuntemus. Omaisella tai läheisellä tarkoitetaan tässä vaikeavammaisen henkilön puolisoa, lapsia, vanhempia, sisaruksia, isovanhempia, avopuolisoa tai samaa sukupuolta olevaa elämäkumppania.

Omaishoidon tuki on ensisijainen tukimuoto silloin, kun vaikeavammaisen henkilön hoidosta ja huolenpidosta huolehtii omainen tai muu läheinen.

8.4 Alaikäiset asiakkaat

Myös lapsi voi olla oikeutettu henkilökohtaiseen apuun. Vaikeavammaiselle lapselle voidaan myöntää henkilökohtaista apua silloin, kun hän ei ole vanhempiensa tai huoltajiensa välittömän ja jatkuvan valvonnan ja hoivan tarpeessa, vaan voi ainakin osittain vaikuttaa ja tehdä päätöksiä omasta toiminnastaan. Asiaa ratkaistaessa on huomioitava lapsen yksilöllinen tilanne ja kehitystaso. Henkilökohtaisen avun tulee alaikäisenkin kohdalla vastata vammaisuudesta eikä lähinnä iästä johtuviin tarpeisiin. Arvioitaessa sitä, minkä ikäinen lapsi tarvitsee henkilökohtaista apua, verrataan tilannetta vammattoman lapsen tilanteeseen. Esimerkiksi alle kouluikäisille lapsille ei pääsääntöisesti myönnetä henkilökohtaista apua. Perusopetuksen osalta ensisijainen järjestämisvastuu on kuntien opetustoimilla.

8.5 Asiakasmaksu

Henkilökohtainen apu on asiakkaalle maksuton sosiaalipalvelu.

8.6 Avustamisesta aiheutuvien välttämättömien kulujen korvaaminen

Avustajasta aiheutuvat muut kohtuulliset ja välttämättömät kulut kuuluvat kuntayhtymän korvattaviksi. Viranhaltija ottaa tarvittaessa kantaa asiakkaan yksilöllisen elämäntilanteen huomioiden siihen, mikä on kohtuullinen avustajasta aiheutuva välttämätön kustannus.

Korvattavia kuluja voivat olla:

- kulut, joita ilman avustamiseen ei olisi voitu ryhtyä tai sitä ei olisi voitu jatkaa
- vammaisen henkilön avustamisesta aiheutuneet suoranaiset kulut (esim. pääsylippu)
- työntekijän opastuksesta, koulutuksesta, avustajan välttämättömästä perehdyttämisestä johtuneet kulut tai kustannukset (esim. työturvallisuustekijät)
- avustajan matkakulut matkustettaessa työnantajan mukana työtehtävien yhteydessä (Räty 2017, s. 457-458.)

9 Sovellettava lainsäädäntö

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (380/1987)

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (734/1992)

Muut lähteet

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 4 §:n muuttamisesta (HE 166/2008)

Räty, Tapio (2017): Vammaispalvelut – Vammaispalvelujen soveltamiskäytäntö. Kynnys ry.